

**Препоръки за
законодателни промени
по отношение на
престъпленията от омраза
срещу ЛГБТИ хора в
България и въвеждане
на политики в защита на
правата на жертвите**

Автор:
Радослав Стоянов

GLAS

Този материал е произведен в рамките на проекта “С дъга над омразата”, съфинансиран по програма “Права, равенство, гражданство” на Европейския съюз. Изразените тук становища не обвързват по никакъв начин Европейската комисия и тя не носи отговорност за използването на информацията, която се съдържа в този материал.

Какво са престъпленията от омраза и защо имат значение?

Насилствените престъпления срещу личността или имуществото са сред най-интензивните форми на нарушения на правата на човека. Въздигането в престъпление на деяния като убийството, телесната повреда или повреждането на чуждо имущество е не просто израз на отрицателната оценка, която обществото дава на тези деяния, а изпълнение на задълженията на държавата да защитава своите граждани от неправомерни посегателства.

Когато едно такова посегателство е насочено срещу някого или срещу неговото имущество не поради личните му отношения с извършителя, а само защото жертвата на деянието е част от определена група, обособена по характеристики като етноса, пола, религията, възрастта, увреждането, сексуалната ориентация, половата идентичност или изразяването на пола, то разговорно се нарича „престъпление от омраза“. Това са такива престъпления, при които мишена е не непосредствено пострадалия, а нежеланата в очите на извършителя група, към която той принадлежи.

Какъв е проблемът?

Лесбийките, гей мъжете, бисексуалните, транс и интерсекс (ЛГБТИ) хората често са мишени на престъпления от омраза на основа на сексуалната им ориентация, половата им идентичност или изразяването на пола им. Те стават жертви на този вид престъпност, с която хетеросексуалните и цисджендър¹ хората почти никога не се сблъскват. Нещо повече – като група ЛГБТИ хората често са мишена на системно проповядване на омраза срещу тях и дори призови да бъдат ограничавани техни основни конституционни и човешки права.

Извършителите на такива деяния често намират, че правят нещо правилно и добро, защото са убедени, че групата, която атакуват, няма място в обществото. Това е и основното, което отличава престъпленията от омраза от останалите престъпления – мотивите на извършителя, неговите убеждения за реалната или предполагаема принадлежност на жертвата към дадена група, както и убежденията му за тази група като нежелана.

Престъпленията, насочени срещу цели групи,

¹ Цисджендър са всички хора, при които телесният и психичният пол съвпадат, напр. човек с женски пол, което се чувства и самоопределя като жена.

като престъпленията от омраза, имат по-голяма обществена опасност от тези престъпления, които са насочени срещу индивида. Това е така, защото те посяват чувство на несигурност и гняв в цели общности и подклаждат противопоставянето на групи в обществото. Когато групата-мишена е малцинство, това създава и недоверие в институциите, на които се гледа като солидарни с извършителя. Така тези престъпления подкопават единството на обществото и тъканта на демокрацията и правовия ред. Същевременно липсата на наказание или непълноценното наказване на такива престъпления, окуражава групите, враждебно настроени към различни малцинства. Ето защо в тези случаи признаването на жертвата какво и защо е претърпяла има значение не само за нея, но и за хората от нейната общност, а правилното послание към извършителя – че деянието му е все пак укоримо – изпраща силно послание към цялото общество.

Много държави по света предвиждат възможността осъдителната присъда да признава, че деянието е извършено на основа на сексуалната ориентация, половата идентичност или изразяването на пола на жертвата и наказват престъпленията от омраза като по-тежки деяния.

Българският Наказателен кодекс обаче не предвижда подобна възможност, въпреки че такава вече има за деяния, извършени на основата на расата, народността, етническата принадлежност, религията или политическите убеждения на пострадалите лица. По тази причина ЛГБТИ хората, ставащи жертва на такива престъпления често пъти не получават от държавата защита. В отделните случаи, когато получават, не бива признато защо са били нападнати, а на извършителя не бива казано, че мотивите, които са го ръководили, не го оправдават.

Това е несъвместимо и със задълженията на държавата ни по Директива 2012/29/ЕС

на Европейския парламент и на Съвета, съгласно която държавите, членки на съюза, трябва да се съобразяват с това дали жертвата е пострадала от такова престъпление от омраза, когато бива подпомагана от държавните органи с информация, подкрепа и защита.

Не на последно място тази липса пречи за системната и обхватна професионална подготовка на полицейски служители и юристи в системата на правосъдието, които да работят адекватно както по разкриването и преследването на такива деяния, така и в работата им с жертви на такива престъпления.

Когато хора като разследващите или отговорните за правоприлагането по такива случаи не различават този вид престъпления, не се отнасят с жертвата адекватно, не събират необходимите доказателства и не работят с правилна квалификация на деянието в наказателното производство, вероятността жертвата да получи справедливо удовлетворение, а понякога дори деецът да остане ненаказан, е голяма.

Какво е решението на проблема?

България е една от малкото държави, членки на ЕС, в които престъпленията от омраза на основата на сексуалната ориентация, половата идентичност или изразяването на пола на жертвата не са признати в закона и не се преследват ефективно.

Това положение може да се промени лесно с няколко лесни стъпки:

1. Включване в Наказателния кодекс

Необходимо е въвеждането на квалифицирани състави за деяния, извършени на основата на сексуалната ориентация, половата идентичност или изразяването на пола на жертвата.

Важно е да бъдат включени както половата идентичност, така и изразяването на пола. Разликата е, че докато при първото говорим за това как даден човек се чувства и самоопределя, то при второто говорим за външния му израз – как изглежда, как се държи и облича. Понякога ЛГБТИ хора стават мишена на престъпления само заради външния си вид.

Най-честите престъпления, за които трябва да бъдат предвидени такива състави, са убийството, нанасянето на телесна повреда, унищожаването и повреждането на движима или недвижима вещ, палежът и подбуждането и проповядването на дискриминация, насилие или омраза.

Засегнатите общности на ЛГБТИ хората трябва да участват във всички етапи на дискусиите по тези промени, за да бъде чуто гласът им и съобразено това, което те преживяват.

2. Подобряване на приложимостта на Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета

Въпросът с ефективното прилагане на национално ниво на тази директива е открит и очаква своя отговор. Той далеч не засяга само ЛГБТИ жертвите на престъпления.

Ето защо са необходими широки обществени консултации с експерти от адвокатурата, академичната общност и гражданския сектор, относно ефективността и нуждите от подобряване на прилагането на стандартите на директивата в България.

На тази основа трябва да се обсъди и евентуалната нужда от промени в правната рамка за подпомагане на жертвите на престъпления, отговарящи на специфичните нужди на жертвите на престъпления от омраза.

3. Специализирано обучение на правоприлагащите органи

Обучението на правоприлагащите органи трябва да съдържа в задължителната си програма въпросите свързани с престъпленията от омраза и работата с жертви на такива престъпления.

Това обучение трябва да е редовно, задължително и да покрива всички стандарти на чл. 25 от Директива 2012/29/ЕС. То трябва да е финансово обезпечено като всички останали компоненти на задължителното обучение на правоприлагащите органи, адвокатурата, предоставящите услуги за защита на жертвите и услуги във връзка с възстановително правосъдие.

Такова обучение трябва да се осигури както на всички полицейски служители, в това число разследващите полицаи, така и на настоящи и бъдещи магистрати. Обучението трябва да включва не само познаване на този вид престъпления от криминологична гледна точка и откъм състав на деянието, но и обучения за чувствителност, които да помагат на полицаи, прокурори и съдии да разпознават деяния на основата на сексуална ориентация и подбуждането и проповядването на дискриминация, насилие или омраза.

Тук отново стои възможността за сътрудничество с експерти от гражданския сектор и в частност ЛГБТИ организациите, които имат познания и опит в подобен вид обучения.

GLAS